

وجه التزام

بررسی امکان تعدیل و تغییر آن

تالیف

محمد ملکی

کارشناس ارشد حقوق خصوصی

انتشارات هزار رنگ

۱۳۹۵

سرشناسه	:	ملکی، محمد، ۱۳۵۱ -
عنوان قراردادی	:	ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	:	وجه التزام : بررسی امکان تعدیل و تغییر آن / تالیف محمد ملکی.
مشخصات نشر	:	تهران : هزار رنگ، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	ص. ۱۰۰
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۹۱۸-۵۰-۰
نیت فهرست نویسی	:	فیبا
موضوع	:	وجه التزام -- ایران
موضوع	:	Liquidated damages -- Iran
موضوع	:	خسارت تأخیر تأدیه -- ایران
موضوع	:	Late payment damages -- Iran
رده بندی	:	۱۳۹۵ م ۳۷/۵/۸۷ KMH
رده بندی دیویر	:	۳۴۵/۳۵۰۵۵
شماره کتابشناسی	:	۳۳۳۷

کتابخانه و مرکز اسناد

وجه التزام

بررسی امکان تعدیل و تغییر آن

تألیف: محمد ملکی

ناشر: هزار رنگ

ناظر فنی: حسین رسولی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۱۸-۵۰-۰

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۶۶۹۷۳۹۶۰ کتابفروشی رسولی

فهرست مطالب

	مقدمه	۹
فصل اول: مفهوم وجه التزام و بررسی ماهیت حقوقی آن		
گفتار اول: تعریف وجه التزام و سابقه تاریخی آن در حقوق	۱۳	
مبحث اول: تعریف وجه التزام	۱۳	
بند اول: تعریف لغوی وجه التزام	۱۳	
بند دوم: تعریف اصطلاحی وجه التزام	۱۳	
مبحث دوم: سابقه شرط وجه التزام	۱۶	
بند اول: سابقه شرط وجه التزام در احکام فقهی	۱۶	
بند دوم: سابقه شرط وجه التزام در حقوق	۱۸	
مبحث سوم: تاریخ وجه التزام	۲۰	
مبحث چهارم: نایب تصبیه وجه التزام و خسارت تنبیهی	۲۱	
بند اول: وجوه اسرارک خسارت تنبیهی و وجه التزام	۲۲	
بند دوم: وجوه افتراق خسارت تنبیهی و وجه التزام	۲۲	
گفتار دوم: ماهیت حقوقی شرط وجه التزام	۲۳	
مبحث اول: وجه التزام مبین وجود شرط است	۲۳	
مبحث دوم: وجه التزام جریمه عدم انجام تعهد است	۲۴	
مبحث سوم: وجه التزام خسارت عدم انجام تعهد است	۲۷	
گفتار سوم: وجه التزام و سایر قراردادهای مربوط به مسئولیت	۳۰	
مبحث اول: شرطی که در اصل نظام مسئولیت و خسارت آن تأثیر می‌گذارند	۳۱	
بند اول: شرط وجه التزام و شرط عدم مسئولیت	۳۱	
قسمت اول: مفهوم و ماهیت حقوقی شرط عدم مسئولیت	۳۱	
قسمت دوم: مقایسه‌ی شرط وجه التزام با شرط عدم مسئولیت	۳۵	
بند دوم: شرط وجه التزام و شرط محدودکننده مسئولیت	۳۶	
قسمت اول: مفهوم و ماهیت حقوقی شرط محدودکننده مسئولیت	۳۶	
قسمت دوم: مقایسه‌ی شرط وجه التزام با شرط محدودکننده مسئولیت	۳۶	
بند سوم: شرط وجه التزام و شرط فزونی مسئولیت	۳۷	
قسمت اول: مفهوم و ماهیت حقوقی شرط فزونی مسئولیت	۳۷	
قسمت دوم: مقایسه شرط وجه التزام با شرط فزونی مسئولیت	۳۹	

مبحث دوم: شروطی که مبلغ و میزان مشخصی را در مسئولیت متعهد معین

می‌کنند ۳۹

بند اول: وجه التزام، بیعانه و جریمه‌ی عدول ۴۰

قسمت اول: تعریف بیعانه و جریمه عدول ۴۰

قسمت دوم: مقایسه‌ی شرط وجه التزام با بیعانه و جریمه‌ی عدول ۴۱

الف: مقایسه‌ی وجه التزام و بیعانه ۴۱

ب: مقایسه وجه التزام با جریمه‌ی عدول ۴۲

بند دوم: شرط وجه التزام و ضمانت‌نامه‌ی بانکی ۴۳

قسمت اول: مفهوم ضمانت‌نامه‌ی بانکی و ماهیت حقوقی آن ۴۴

الف: ضمانت‌نامه ۴۵

ب: بیعانه ۴۶

ج: تعهد به زرع نالیه ۴۷

د: قرارداد موضوع ماده ۱۰ قانون مدنی ۴۷

قسمت دوم: مقایسه‌ی شرط وجه التزام با ضمانت‌نامه‌ی بانکی ۴۷

مبحث سوم: خصایف شرط وجه التزام ۴۸

الف: مبلغ مزبور خسارت متعهد است ۴۹

ب: وجه التزام وسیله‌ی تضمین‌کننده‌ی اجرای تعهدات قراردادی است ۴۹

پ: وجه التزام خسارت مقطوع به حساب ۵۰

فصل دوم: آثار اجرایی شرط وجه التزام ۵۳

گفتار اول: اعتبار وجه التزام قراردادی ۵۵

مبحث اول: شرایط اعتبار وجه التزام ۵۵

قسمت اول: شرایط عمومی ۵۵

قسمت دوم: شرایط اختصاصی ۵۷

مبحث دوم: اعتبار وجه التزام در قراردادها ۵۸

بند اول: قراردادهایی که موضوع آن انجام فعل یا ترک آن است ۵۸

قسمت اول: وجه التزام در عقد نکاح ۵۸

الف: شرط وجه التزام در وعده نکاح ۵۹

ب: شرط وجه التزام در عقد نکاح ۶۲

قسمت دوم: شرط وجه التزام در قراردادهای تجاری ۶۳

بند دوم: قراردادهایی که موضوع آن پرداخت وجه نقد است «تعهدات پولی» ۶۴

الف: خسارت تأخیر تادیه قبل از انقلاب اسلامی ۶۵

- ب: خسارت تأخیر تادیه پس از انقلاب اسلامی ۶۶
- گفتار دوم: شرایط مطالبه‌ی وجه التزام ۷۰
- گفتار سوم: مزایا و معایب شرط وجه التزام ۷۳
- مبحث اول: فواید وجه التزام ۷۳
- مبحث دوم: معایب شرط وجه التزام ۷۶
- فصل سوم: تعدیل و تغییر وجه التزام..... ۷۹**
- گفتار اول: کلیات ۸۱
- مبحث اول: تعدیل قراردادی ۸۱
- مبحث دوم: تعدیل قانونی ۸۲
- مبحث سوم: تعدیل قضایی ۸۳
- گفتار دوم: بررسی طرق امکان تعدیل شرط در حقوق ایران ۸۴
- مبحث اول: تعدیل وجه التزام نامتناسب یا غیر معقول و مخزاف ۸۴
- مبحث دوم: تعدیل وجه التزام به هنگام اجرای بخشی از قرارداد ۸۷
- مبحث سوم: افزایش و کاهش وجه التزام به هنگام تقصیر عمدی ۸۹
- پیشنهادهای ۹۳
- منابع مورد استفاده ۹۷

مقدمه

با توسعه روزافزون ارتباطات و پیشرفت چشمگیر علم و فناوری در جهان امروز، خصوصاً در چند سال اخیر که نتیجه مستقیمی در توسعه معاملات و ارتباطات میان دولتها، سازمانها، شرکت‌های دولتی و خصوصی و اشخاص حقیقی و حقوقی داشته است. دیگر مثل سالهای پیشین معاملات میان یک عده خاص و محدود به موارد و موضوعات مشخص و معینی نمی‌باشد بلکه با پیشرفت علم و توسعه کشورها اشخاص در زمینه‌های مختلف اقدام به انعقاد قرارداد با یکدیگر نموده‌اند. در این خصوص جامعه ما نیز از این موضوع مستثنی نبوده و با مطالعه و تنصیر در این مورد متوجه می‌گردیم که ارتباطات و معاملات میان اشخاص در جامعه بسیار متنوع و گوناگون گردیده است.

در این راستا جامعه جهانی، معروضات و تحولات و دگرگونی‌های متعددی از جمله جنگ، بحران‌های اقتصادی، زلزله، سیل و... شاهد شد که جملگی بر قراردادهای منعقد فی مابین اطراف معامله اثرات مستقیم و غیر مستقیم می‌گذارد.

امروزه یکی از شروطی که در اغلب قراردادهای مابین ملاحظه و درج می‌شود شرطی است با عنوان **وجه التزام**. بدین معنا که مشروط به در قرارداد که ممکن است یکی از طرفین یا هر دو آنها باشند، متعهد می‌گردد تعهد آرداد خود را در مدت معین انجام دهد که در مقابل عدم انجام یا تأخیر در انجام تعهد مبلغی خسارت عنوان **وجه التزام** و خسارت وارده به مشروط له بپردازد.

حال چنانچه قراردادی در یک شرایط معمولی زمان خود منعقد گردد و به التزام متناسب با آن وضعیت در عقد درج شود سپس پس از اینکه مدتی از اجرای قرار گذشت و اوضاع و احوال حاکم بر جامعه و قرارداد دچار دگرگونی و تغییر و تحول شد و نتیجه این تغییرات عدم تناسب و ناهمگون بودن خسارات حاصل از عدم انجام تعهد یا تأخیر در انجام آن با وجه التزام مندرج در عقد باشد (اعم از اینکه وجه التزام معینه کاملاً گزاف و ناعادلانه یا بسیار کمتر از خسارات واقعی و حاصله باشد). سؤال اینجاست که در این صورت آیا صرفاً باید به مفاد قرارداد و شرط وجه التزام مندرج در آن توجه و به آن عمل نمود و حکم ماده ۲۳۰ قانون مدنی را دستاویز و مورد استناد قرار داد. یا اینکه می‌بایست راه‌حل و چاره‌ای

جهت رفع این بی‌عدالتی و ناهمگونی میان خسارات حاصله با وجه التزام معینه در عقد و وضعیت طرفین قرارداد اندیشید.

در این کتاب درصدد آنیم تا این عنوان حقوقی را در معاملات و ماهیت آن مورد کنکاش و بررسی قرار داده و تا حد ممکن سئوالاتی را که پیرامون موضوع مذکور وجود دارد، پاسخ دهیم.

در همین راستا کتاب را به ۴ فصل اصلی تقسیم کرده‌ایم. در فصل اول به مفهوم وجه التزام و بررسی ماهیت حقوقی آن و چگونگی ارتباط آن با سایر قراردادهای مربوط به مسئولیت می‌پردازیم. در فصل دوم به بررسی آثار اجرایی شرط وجه التزام پرداخته و سپس در فصل سوم امکان تعدیل و تغییر وجه التزام را در قرارداد با لحاظ قراردادن ماده ۲۳۰ قانون مدنی مورد نظر قرار داده و دلایلی که مثبت و مؤید این امکان هستند را تا حد ممکن، بررسی و بیان خواهیم کرد. در فصل پایانی نیز راه‌حل و پیشنهادهایی جهت برون رفت و اصلاح این وضعیت در حد بضاعت خود ارائه می‌گردد. امید است این حقیر کوتاه ید بتواند در این موضوع قدم مثبتی برداشته و به بند ناص‌بته‌اند همچون ذره‌ای در اقیانوس بیکران علم حقوق باشد.